

Η ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ ΜΟΥ

Φίλε Νουμά,

Σοῦ στέλλω τὴ λογοδοσίαν μου πού, ὡς «δάσκαλος στὴν πατρίδα μου, ἕκαστα σὲ τέλος τοῦ σχολικοῦ χρόνου» σοῦ γράφω καὶ λίγες σημειώσεις γιὰ νὰ ξεκαθαρίσω μερικὸν ὅσον τῶν λόγων μου γιὰ καὶ περισσοτέρως πού μόνον οἱ πατριῶτες μου τὰ ξέρουν.

Συγγραφεὶς ἀπὸ καιρὸ πῶς, ἂν μοῦ ἔδοξε, θὰ σοῦ ἐξιστοροῦσα τὸ τί τράβηξα φέτος, ὡς «μαλλιαρὸς» Διευθυντῆς τοῦ ἐδῶ «Ἡμιγυμνασίου, μὲ τὸν πόλεμον πού μὸδοτησαν» δὲν τόκαμα, γιὰτις ἔλεγα πῶς δὲν ἄξιζε τὸν κόπον κ' ἔπειτα μοῦ περνοῦσε ἡ ἰδέα πῶς δὲ θῆβρισκε τόπο σὲ Νουμά.

Εἶμουν ἀπὸ σπουδαστῆς γνωστὸς στὴν πατρίδα μου δημοτικιστῆς, κὶ δταν πέρουσι, μερικὸι δικαί μου κὶ ἄλλοι ἀπροκατάλητοι κὶ ἀνοικτομύατες "Εφοροὶ, μὲ δῶρισαν τὸν περσομένον Ἰούλιον Σχολάρχην, κάποιου καλοθελητῆ πατριῶτες μου κὶ ἄλλα γανγίζοντα ὄργανα καὶ μπρόβοι, ἄρχισαν ἀμέσως μὲ τὸ κήρυγμα, σὲ παραγγελίας καὶ κερφεῖς, νὰ δηλητηριάζουν τὸν ἀπὸ κόσμον, λέγοντάς του πῶς εἶμαι μ α σ σ ὄ ν ο ς, πῶς μοιράζω ἀφορισμένα Βαγγέλια, ἄπειμα παραμορφώνοντάς του τὴ γλώσσα τῆς ἱστορίας τῆς Ρωμοσύνης, τῆς Ἰλιάδας καὶ τοῦ Βαγγέλιου, πού, πράγματι, πρὶν δυὸ χρόνια εἶχα μοιράσει σὲ πολλοὺς ἐδῶ πέρα.

Χίλιες δυὸ ἔβρεις καὶ βλακίαι ἐσπτόμιζαν γιὰ λογαριασμό μου. Σκέφτηκαν νὰ συνάξουν καὶ ὑπογράφῃς γιὰ νὰ μὲ πάρουν, μὰ γνώριζαν πῶς εἶταν ἀδύνατο, κὶ ὁ κόσμος νὰ χαλοῦσε, κὶ τὸ κατορθώσουν καὶ τὰ παράτησαν. Κάθε μέρα μὲ πληροφόροῦσαν σὲ ἐξοχικὸ χωρὶ πούμμενα, πῶς θῆερχονταν ἐπιταυτοῦ καὶ οἱ ἴδιοι κὶ ἄλλοι φανατισμένοι ἀπὸ τὸν ὄχλον, νὰ μὲ χτυπήσουν.

Φυσικὰ καὶ γὰρ δὲν καθόμουν μὲ δεμένα χέρια καὶ γράμματα δημοσίερα καὶ σὲ κερφεῖς γερὰ τοὺς ἔμπαινα μόνο πὺ κατάντηρα νῆξο στὴ μέση δυὸ πιστόλια.

"Εδῶκε τέλος ὁ θεὸς καὶ κηρύχτηκε, σὰν κὶ αὐτὲς τίς ἡμέρες, τ' Ὀθωμανικὸ Σύνταγμα. "Επᾶνω στὴ φοῦρρα τοῦ Συντάγματος γένηκαν τραπέζια κ' ὑποδοχῆς καὶ σὲ Σχολάρχης πού εἶμουν (δηλ. personnalité), ἔπρεπε ἐγὼ νὰ εἶμουν μπροστὰ καὶ στοὺς λόγους. Βοήκη τὴν εἰκαιρίαν νὰ πῶ δυὸ λόγους καὶ δυὸ ποιήματα. Καὶ τὰ δυὸ ποιήματα κὶ ὁ λόγος ἦσαν χαρακτηριστικὰ τῆς θαμπωμάρας τῶν Ρωμῶν πού δέχτηκαν ἀπίστευτα καὶ ἀναπάντεχα τὴ μεταπολίτευση. Εἶταν τὸ πρῶτον μὲ π. ὄχρησι καὶ ἀστεία ὡδὴ στὴν Ἐλευθερίαν τῶν Νεοτούρκων δὲν κρᾶτησα ἀντίγραφον, καὶ τὸ χειρόγραφο ἔγινε ἀνάρπαστο (!!!.) "Θυμῶμαι δυὸ τρία τετραστῆχα καὶ σὲ ἀντιγράφω γιὰ τὴν ἱστορία :

«Μὲ Νεοτούρκων θρεμῆνη
Αἶμα τρισευγενικό,
Θεῶ, χεῖρε, ἀναστημένη
Μὲ τὸν πόθον τὸν ἱερό.

Πήγες στὴν ὠραία Πόλιν
πού εἶν' ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ
Κὶ ἀντηχῆσαν οἱ ὄδοι
τοῦ χειροδικοῦ νουῦ.

Καὶ στὸν τάφο τους ἐτρίζαν
ἄγνὰ κόκκαλα, ἱερά,
λὲς κ' ἔνα τραγοῦδι ἐσμίξαν,
Χεῖρε, ὦ ἡ χεῖρε ἐλευθεριά.

Τᾶλλο μοῦ βρῖσκειται ὄλο. Χαϊρέτησα τοὺς Νεοτούρκους στὴ νησί μας μὲ μὴ μακρυνὴ ἀνάμνηση τοῦ Παύλ ν Μελά καὶ δικαιολόγησα τὴν ἐπιδοση προλογίζοντος πῶς, καθὼς ὄλοι γνώριζαν, εἶταν ἀπὸ κείνους πού ἐσπρωξαν τὰ πράματα στὴ σ η μ ε ρ ι ν ἡ ἔ λ ε υ θ ε ρ ῖ α (:) γιὰτις θυμάστε δὰ τὰδεσφώματα τῶν παλληκαριῶν πού κατέβριναν ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ τῶν καπεταναίων τῆς Μακεδονίας μὲ τοὺς Νεοτούρκους καὶ θυμάστε πῶσο θεαροῦσαν — τοῦλάχιστο στὶς ὑποδοχῆς καὶ στὶς πρόποσες ἔτσι τῶλεγαν — ἔνα τὸ ἔργο τους.

Μὴ κ' ἦλθεν ἔτσι, σοῦ ἀντιγράφω τοὺς στίχους, ἂν καὶ δὲν ἄξιζε :

"Ἀντρείου, πού μὰς ἔνοησατε ἕνα οὐρανό γλαυκό.
"Ὀ ἰ σ ε ῖς καρδίαις ἀδερφικῆς, μὲ τὴν ψυχὴ στὴ χεῖλιν
Σᾶ; χαϊρετὰ ἕνας ἀδερφὸς καὶ σᾶς σαιχταγκαλιζέει.
Καὶ σμίγει τὰ φτεροῦλια του μὲ τ' ἀετοφτεροῦγὰ σᾶς
Στὸν Πίνδο ἀπάνου νάναβῆ τὴ λύρα νάνακρούση,
Πού κρούει τὰρματωτικά, τὰ κλέφτικα τραγοῦδια :
"Ἐνας ἀστὸς ἐκάθονταν μὲ μελανά φτεροῦγια
Σὲ μὴ κορφή τῆς Στάτιτσας κ' ἐγλυκοτραγοῦδοῦσε.
Δὲν ἐτραγοῦδοῦσε σὰν πούλι μὲ τὸν κελαϊδισμό του
Μ' ἔνεμολάζει κ' ἔλεγε μ' ἀνθρωπινὴ λαλιτσα :
— "Ἀπὸ τὰ λευτέρη βουνὰ εἶχα διαβῆ μὰ νύχτα
Μὲ γόνια κὶ ἀστραπέδοντα καὶ μὲ τὰστροπελέκια
Στὰ μέρη αὐτὰ πού πλάκωνε μὴς καταχνιάς μαυρίλα
Καὶ στὴ μαυρίλα βράτσια καὶ τὸνομά μου Ζίζε,
Π' ἀστράψε φῶς καὶ χάρησε μὴς νῆας Αὐγῆς τὰ θάρρη.
Μὲ τοῦ ἀντρείου τὸ θάνατο εἶμουν ὁ ἔρωτεμένος.
Κ' εἶμουν ἐγὼ π' ἀνάσφα ἀπ' τὰ κλέφτικα λημέρια
Καὶ στάλαξα τῆσθᾶτο νερό σὲ νεκρωμένα
Τὰ μέλι, τῆς Πεντάμυρρης στὸν μαῦρο καβαλλάρη.
Μὲ ἦρε τὸ βόλι τὸ γλυκὸ κ' ἔγινε ἄπὸς στὰ ἔργ.
Καὶ καρτεροῦσα τὴν Αὐγὴ νὰ προσπεράσῃ ὁ "Ἠλιος,
"Ὀ "Ἠλιος τῆς Ἐλευθερίας τῆ γῆς γιὰ νῆγκαλιζέση.—
"Ἐνας ἀστὸς ἐκάθονταν πὰ στὴν ψηλὴ κορφοῦλα
Κ' εἶχε τὰ νύχια κόκκινα καὶ τὰ φτερά γραμμένα.
Κ' ἔβλεπε κάτω στὰ χωριά πού σβίνετο ἡ ἀντάρρα
Τῆς καταχνιάς, πού πλάκωνε χωριά, βουνὰ, ρουμάνια,
Γλυκὰ-γλυκὰ ζεστέρωναν τὰ γαλανὰ τὰ οὐράνια
Κ' ἔτσι σὲ δάκρυ ἀνέθρυσσε ἀπ' τὰ βᾶθῆ ἕνα τραγοῦδι :
— "Νέκρωσε ὁ ἥλιος π' ἀνάστειλε καὶ δὲ βροντοῦν οἱ λόγγοι.
Πλεῖα δὲν ἀκούω νὰ τραγῶν τὰ νύχια τους στὰ βράχια,
Τὰδέφρια μου οἱ σταυρωτοὶ διπλώσαν τὰ φτερά τους
Κὶ ἀδερφωμένοι σμίξαν μὲ νῆς παιδιὰ τῶν Τούρκων.
Ἰλικοσταλάξαν βάλσαμα μὴς στὴ πικρὴ ποτήρια.—
Ἰλέω καὶ γῶ, τραγοῦδοῦσῆς, τὰ δάκρυνα στεφάνια
Μὴς γιὰ τοὺς Νεοτούρκους, τᾶξια τὰ παλληκαρία.

Μὰ ὄχι τόσο οἱ στίχοι αὐτοὶ, ὄσο, πρὶν λίγες μέρες, ἡ πρόχρησι καὶ ἀστεία ὡδὴ στὴν Ἐλευθερίαν, πού, ἀφοῦ τὴν ἀπόγγειλα, τὴν τραγοῦδοῦσε πάνω στὸν ἐθνικὸ μας ἔθνος ἕνας βροντοφῶνος κ' ε ν θ ο υ σ ι ὠ δ η ς Κεκερταῖος, Δημομηχανικός, κ' ἐνθουσίασε τὸν κοσμάκη καὶ τοῦ γέμισε τὰ φρένα πού δὲ μετατόλμησε πλεῖα νὰ ξεφράξῃ τὸ στόμα του κα νένας γιὰ τὸν δλετήρα τοῦ "Εθνους καὶ τὸν διαφθορέα τῆς Γλώσσης, τὸ Μασσόνο τὸ Σχολάρχην.

Καὶ, γιὰ νὰ μὴ τὰ πλυντοῦν, ἀπὸ τὸ χεμῶνα ἄρχισαν πάλι νὰ βράζουν τὸ καζάνι τῶν παθῶν τους καὶ γι' ἄλλα πρόσωπα καὶ πράματα καὶ μὲ συκοφαντίαις ἀσχερῆς καὶ ἀναιρεσίαις ἔρριξαν παράνομα, τίς πρῶτες ἡμέρες τοῦ περσομένου Μᾶη, τὴ νόμιμη Ἐφορεία, γιὰ νὰ μὴ μὲ ξαναδιορίσῃ.

"Ὁ λόγος μου εἶναι γραμμένος στὴν καθαρεύουσα ἐξελιγμένης κάπου-κάπου μάλιστα — τελευταία — εἶναι σὰν ἀπὸ πείσμα βαλμένα μακαρόνια νερόβραστα. Δὲ φύλαξα τὴν καθαρεύουσα μόνο κὲ πού δὲν μποροῦσα κὶ οὔτε μὲ τὸ σταυρὸ νὰ τὴ συντηρήσω.

Γ. Κ. Ζ.

"Εσκόπουν πρὸ τοῦ παρελθόντος Μαίτου, ἀφοῦ παρακολούθησα καὶ νῆαν φορᾶν μετὰ προσοχῆς τὰς ἐξετάσεις τῶν σχολείων καὶ λάβω ἀπὸ τοὺς ἀρμοδίους, διδασκάλους καὶ λοιποὺς γνωρίζοντας, παρατηρήσεις, σκέψεις καὶ γνώμας περὶ παντὸς ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τὰ σχολικὰ μας, νὰ παρουσιάσω πλατεῖαν περὶ τούτων γενικὴν ἔκθεσιν, ἥτις, γενομένη μὴ καλὴ ἀπκρχή, θὰ ἐρριπτεν εἰς τὸ μέσον συγκεντρωμένα μερικὰ ζητήματα, τὰ ὅποια ἴσως πολλοὶ σκέπτονται, ποτὲ ὅμως ἐπισημότερον καὶ μετ' ἐπιστημοσύνης δὲν ἐξεδηλώθησαν. Ποῖος εἶναι ὁ ἀδαῆς ἐκεῖνος πού πιστεύει πῶς ἡ ἐκπαίδευσίς μας καὶ τὰ τῶν σχολείων μας καθόλου εἶναι ἐκεῖνα πού ἔπρεπε νὰ εἶναι ἢ ἐκεῖνα πού ἠδύοντο νὰ εἶναι σχετικῶς μὲ τὰ μέσα πού διζθέτει καὶ πού ἤμποροῦσε νὰ διαθέσῃ ἡ κοινότης ἡμῶν; Πολλοῦ καὶ πολλακίς ἐλέγηται καὶ ἐγράφῃ ὅτι ἡ πανελληνίως ἐκπαίδευσίς ἔχει ἀνάγκην πολλῶν καὶ ριζικῶν ἀκέρμη μεταρρυθμίσεων. Καὶ νομίζω, κύριοι, πῶς μὲ τὰ Ἑλλαδικὰ χάλια μας δὲν πρέπει νὰ προσδοκῶμεν γενικῶν σχολικῶν ἀναγέννησιν ἀπὸ τὰς ἐλάχιστοις ἀερακοπώσας καὶ λογοκοπανιζούσας Ἑλληνικὰς Κυβερνήσεις. Ἀπὸ ἡμᾶς τὰς μικρὰς καὶ ἀνεξαρτήτους κοινότητας πρέπει νὰ γίνῃ ἡ πρώτη σοβαρὰ φροντίς. Ἴσως κανεὶς ἐξ ὑμῶν, ἄνθρωπε, ἀγαθὸς, φροντιστὴ πῶς λέγω κενὰ ρήματα. Δ' αὐτὸν ἀπαγγέλλω τὸ πρῶτον — ἴσως καὶ τὸ οὐσιωδέστερον — ἐπὶ τὰ πολλὰ τῆς μεταρρυθμίσεως ἔθρα : Εἰσπαγωγὴ εἰς τὴν ἐκπαίδευσίν μας ἡ Μητρικὴ τῶν Ἑλληνοπαίδων γλώσσᾶ. Ἐπακολούθως : χωρισμὸς τῆς διδασκαλίας τῆς «νέας Ἑλληνικῆς» καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς «ἀρχαίας Ἑλληνικῆς». Ἀλλ' ἔς μὴ ἀγγίξω περισσότερα πράγματα, ἀφοῦ κατ' ἀρχὴν δὲν σκοπεῖω διεξοδικῶς ἐκ νέου νὰ τὰ ἐκθέσω, νὰ τὰ δικαιολογήσω καὶ τὴν οἰκονομίαν των νὰ ἐξεύρω.

Μερικὰ οἰκτρὰ περιστατικὰ μας, ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἐξαναγκάζουν τὸν ἄνθρωπον νὰ περιζώνεται τὴν ἀρετὴν του καὶ νὰ θέτῃ εἰς χρῆσιν τὴν ἀσπίδα τοῦ ἐσωτερικοῦ του ἐγῶ, περιτυλισσόμενος τὸν κυνικὸν τρίβων, μ' ἔκαμην, ὥστε νὰ καταπνίξω τὸν σκοπόν μου, πρῶτον μὲν διὰ τῆς χαρακτηριζούσης τὸν Ρωμῶν φράσεώς του : «ὄχ ἰ ἀδερφε, μὴ χάνεσαι ἰ» καὶ «δὲν βρῦσαι ἰ», δευτέρον δὲ — ὅπερ καὶ τὸ ἀληθέστερον — μὲ τὴν ἰδέαν, ἢν τὰ περισσοτέρως ταῦτα μετὰ τῶν περυσινῶν θερινῶν ἀναμνήσεων ὑπέβαλλον εἰς τὴν ὑπὸ τούτων ἰλιγγιώσαν ψυχὴν μου : πῶς δηλ. ἔχω ἱερώτατον καθῆκον στὴν προσωρινὴ ζωὴ μου : ν' ἀνάπτω τὸ μόνο γλυκὸ καὶ παρήγορον γιὰ τὴν ὑπαρξίν μου : ἕνα πρῶτό καντηλάκι πού νὰ φωτίξῃ λατρευτικὰ τὸ παλλᾶδιον πού τὸ αἰσθάνομαι νὰ ὑφάνεται σ' ἕνα χαμηλὸ βᾶθρον καταμεσίς τοῦ ταπεινοῦ νουῦ τῆς καὶ πῶς, γιὰ νὰ μείνῃ ἀκήρατη στὴ λατρεία τῆς ἔπρεπε ἀφίνοντας διευθυντικὰ ἀξιώματα, σχολαρχικούς τίτλους, ἐκπαιδευτικὰ σκέψεις καὶ μελλούσας περὶ τούτων μελέτας, ἀφίνοντας, λέγω, σχολικὰς καὶ τὰς διδασκαλικὰς ἐνδιανοίαις νεφελοκοκκυγικὰς ὀργάνωσεις καὶ τὰ ἐπακολουθοῦντα κατὰ κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ἀνάγκην ἀκριτικὰ παλέματα εἰς λασινα ἀλώνια, ἔπρεπε νὰ γραφῇ ἱερέια ἔχουσα μόνον γλυκεῖαν καὶ ἐρατεινὴν ἐνασχόλησιν τὴν θεραπεῖαν τούτου. Ἀλλ' ὡς πολλοὶ ἀπὸ σᾶς θὰ παραξενεύωνται : ἴσως, διατὶ τότε λέγω ὄλ' αὐτὰ. Ἀπλούστατα, κύριοι, τιμωρῶ πρῶτον τὸν ἐκυτόν μου καὶ θέλω νὰ τὸν ἐξαγίσω μπροστὰ στὸν ἐσωτερικόν μου ἄνθρωπον, μὲ τὸ ν' ἀνεχθῶ νὰ εἶπω τὰ ὀλίγα ταῦτα, μολοντι βλείω στὴ χώρα μας στυμένη κάθε πνοὴν πλάστρια. Ἐπειτα δ' ἐπεθύμουν γιὰ τὸν ἐκυτόν μου νὰ διαφυλάξω κάποιον μνημόσυνο στὸ μέλλον, μὲ τὸ νὰ εὔρω τὴν εἰκαιρίαν νὰ βροντοφωνήσω ἐπισημῶς ἀπὸ τῆς ἔδρας ταύτης,

δτι : καιρός πλέον, ἂν θέλωμεν ὡς ἔθνος νὰ λαβώμεν ὑπόστασιν ἰδικήν μας καὶ νὰ μὴ ζῶμεν ὡσάν τ' ἀμενηνὰ κάρηνα τοῦ ὀμηρικοῦ Ἄδου, καιρός νὰ εἰσαγάγωμεν εἰς τὴν Πολιτείαν, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰ Σχολεῖα μας τὴν ἀποδιωγμείην ὑπὸ τοῦ ἑλληνοκτόνου καὶ ψυχοφθοροῦ σχολαστικισμοῦ, τὴν μόνην τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γνῶσιν κόρην, εἰς ἣν ἐγράφη ὁ ὕμνος τῆς ἐλευθερίας τοῦ Σολωμοῦ, ὁ Φωτεινὸς καὶ ὁ Διάκος τοῦ Βαλαωρίτη, ὁ ἦχος τῆς Ἑλληνικῆς Μούσης Ὀμηρος, τὰ θάνατα δημοτικὰ μας φάσματα, τὴν Δημοτικὴν, λέγω, ἔθνην γλῶσσαν τῆς νέας Ἑλλάδος. Ναί! Εἶμαι βέβαιος, ὅτι ὁ μετὰ ἕνα αἰῶνα ἀπὸ τῆς ἔδρας ταύτης ἑμιλῶν περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐν Καλύμνῳ ἐκπαιδευθεὺς εὐσυνείδητος διδάσκαλος θὰ μνημειώσει τοῦ διόματός μου καὶ ὅτι ἐμιλήσῃ εἰς τοὺς ἀκροατάς του ὅτι πρῶτος ἐγὼ ὡς διευθυντὴς τῆς Νικηφορείου Ἑλληνικῆς Σχολῆς, εἰς οὐδὲν λογιζόμενος τὸ ἰσχυρὸν τῆς ἀκαθοῦς σκοτεινῆς προλήψεως ρεῖμα, ἐξεφώνησα τὴν ἀλήθειαν ταύτην— [.....] Καιρὸς ἤδη νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν λογοδοσίαν μου ὡς διδάσκαλος τῶν Ἑλληνικῶν τῆς αἰωτέρας τρίτης Γυμνασιακῆς τάξεως. Ἦτος δὲν θὰ πράξω ἀποτόν τι, ἂν οὐκ ἀντιγράψω ἐλίγας μόνον σημειώσεις ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιον τῶν ἐκ τῆς σχολῆς ἐντυπώσεων μου. Σχολιάσας ταύτας θὰ φθάσω κατ'ἕνα εἰς τὸ τέλος. Δὲν ὑπάρχει, ἐλπίζω, κανένας φόβος νὰ παρεξηγηθῶ. Δὲν θέλω νὰ κατακρίνω ἄτομα, διὰ μερικὰ τῶν ὑποίων θὰ εἶχα νὰ εἶπω ἐπαίνους. Ψέγω μίαν ἀκαταστασίαν διδασκομένης ὕλης καὶ διδασκαλίας καὶ ἕνα προαιώνιον σύστημα μεταδόσεως μηχανικῶς ξηρῶν τύπων γνῶσεως, ἕνα Παιδαγωγικὸν σύστημα ἡμπορεῖ νὰ τὸ ὀνομάσῃ κανεὶς, πεῦ κομμίαν ἀγαθῆ ἐντύπωσι καὶ ἀνάμνησι δὲν ἀφίνει εἰς ὄσους, παραιτῶντας τὸ Σχολεῖον, ἀνοίγουν ἐπειτα τὰ μάτια τοὺς εἰ κάποιον ἀνοικτὸν ὀρίζοντα μορφώσεως. Ἀναγινώσκω, κύριοι. α' Οκτώβριος 1908. Λαβὼν ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Κρίτωνος (τοῦ Πλάτωνος) (ἐνθα ἀναφέρεται ὅτι ὁ Σωκράτης οὐκ ἀπεδήμησεν, εἰμὴ ἀπαξ εἰς τὸν Ἰσθμὸν ἐπὶ θεωρίαν), ἠρώτησα περὶ τῶν τεσσάρων μεγίστων θεοσκευτικῶν καὶ καθόλου ἔθνικῶν πανηγύρεων ὅχι μόνον τὰς ἡγνῶν, ἀλλὰ καὶ ποῦ εἶναι οἱ Δελφοὶ καὶ ἂν ὑπῆρχον Δελφοί. Ἦγνῶν ὅχι μόνον ἂν εἰς τὴν Στερεάν ἢ εἰς τὴν Πελοπόννησον εἶναι ἡ Ὀλυμπία, ἀλλὰ καὶ ἂν ὑπῆρξε ποτε ἡ πόλις δὲν ἤξευραν. Ἀφίνω τώρα τὰ μεθεπόμενα καὶ τὰς γενικωτέρας λεπτομερείας. Κατωτέρω σημειῶνω : τοὺς μαθητάς μου εὐρίσκω ἀνιστορήτους καὶ ἀγεωγραφήτους. Σήμερον τοὺς ἠρώτησα καὶ ἠγνῶν τὸ Σούνιον ἠγνῶν ἂν ὑπῆρχη Παρθενών, ἂν ὑπῆρξε χρυσελεφάντινον ἀγάλμα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Διὸς ἕως δὲν θὰ ἐγνώριζον, ἂν ὑπῆρξε καὶ ἂν ὑπῆρχη ἀγία Σοφία. Ἐπίσης σημειῶνω : ὅσον ἀφορᾷ διὰ τὰς ἄλλας τυπικὰς γνώσεις τῶν ἡ πρώτων γραπτῆ ἐξέταξις εἰς τοὺς γραμματικὸς τύπους καὶ τὴν σύνταξιν δηλοῖ τοῦτο. Πῶς δὲ νὰ εἶπω περὶ τῶν πρώτων ἐκθέσεων τῶν !.. μίαν ἀπλὴν ἐντύπωσιν ἀπὸ τὴν γύρω φύσιν καὶ τὴν ζωὴν τῶν εἶναι ἀνικανοὶ νὰ διατυπώσουν καὶ νὰ θρῶσουν ἀπλῶς.— Λαμβάνοντες τώρα ἀφορμὴν ἀπὸ τὰς τυχαίας αὐτὰς σημειώσεις, βαρυτέρας τῶν ὁποίων θὰ εἶχομεν νὰ παρουσιάσωμεν, ὡς εἶπωμεν μερικὰ. Ὅλοι μας, ἂν ἐρωτηθῶμεν, θὰ εἶπωμεν ὅτι εἰς τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν μας ἐπικρατεῖ ἡ Ἑλληνικὴ κλασικὴ παιδείσις... Τῶ ὄντι !.. Φράσις ποῦ ἀποτυπώνει πανωραϊὰν ἐμβριθεῖαν στήν ὕψιν ἐκείνου ποῦ τὴν προφέρουν τὰ χεῖλη του !— Φράσις ποῦ στὸ ἀκουσμά τῆς

αἰσθανόμεθα νὰ περᾷ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ μάτια μας μετ' Ὀλυμπίαν μεγαλοπρέπειαν τῆς ἐλευθερωμένης ψυχῆς τὸ ἀπεικάσμα. α Κλασικὸι Ἑλληνες... ποῦ στάς λέξεις αὐτὰς νοιώθωμεν νὰ διαβαίη ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν ὑπεραίσθητη δρασὶ μας μιὰ λάμψις, ὡσάν ἀπὸ τὸ χρυσὸ τῆς Ἀφροδίτης ἄρμα, ποῦ τ' ὀδηγοῦν πάλλευκοι κύκνοι μετ' τὴν συνοδείαν τῆς λύρας καὶ τῆς κιθάρας Ὀρφέων καὶ Τερπάνδρων καὶ τὸ προέμουν ὅλα τὰ πνεύματα τῆς ὁμορφίας καὶ τῆς σκέψεως χαράσσοντα πίσωθὲ τῶν φωτεινῶν δρόμων, σάν ἀπὸ μύρια ἄστρα, ἐν ᾧ πλέει τὸ ἄρμα στήν ἄβυσσόν τοῦ σκοτεινοῦ τῆς αἰωνιότητος οὐρανοῦ... Ἄλλοι μόνον !.. Τὶ χαντάκωμα παθαίνει ἀπὸ ἡμᾶς ἡ ψυχὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων κλασικῶν εἰς τὰ πανταχοῦ Ἑλληνικὰ σχολεῖα !! Πόσον φτωχοὶ στὴ γνῶσι πρέπει νὰ εἴμεθα καὶ μετ' ἅπαντα τὸ περιορισμένον πνεῦμα πρέπει νὰ διδάσκωμεν καὶ πόσον δὲν γινόμεθα ἱκανοὶ νὰ αἰσθανθῶμεν καὶ νὰ κλείσωμεν μέσα μας τὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ δὲν κατορθώνομεν εἰς διάστημα πέντε ἐτῶν (Βκ, Γη Σχολαρχείου καὶ Αη, Βκ, Γη Γυμνασίου) ὅπου παραδέρνουν οἱ μαθηταὶ μετ' οὓς Κλασικὸς καὶ οἱ Κλασικὸι μετ' ἡμᾶς τοὺς διδασκάλους, ἀφοῦ δὲν κατορθώνομεν νὰ εὐρωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρενέρωμεν εἰς τὴν διδασκαλίαν μας καὶ νὰ ποτυπώσωμεν ἐλαφρὰ ἐλαφρὰ στὸ νοῦ τοῦ μαθητοῦ μας ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλην. ἱστορίαν, ὡσάν π. χ. αὐτό, ποῦ ὅλως τυχαίως ἐσημείωσα τώρα, καὶ νὰ προσπαθῶμεν νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν ὕψιστην ἔθνην σημασίαν ποῦ εἶχαν στήν ἀρχαίαν Ἑλλάδα αἱ τέσσαρες μέγισται ἔθνη καὶ πανηγύρεις, τὰ Ἰσθμια, τὰ Νέμεα, τὰ Πύθια καὶ τὰ Ὀλύμπια, καὶ τὴν Χάρυβδι τῆς μηχανικῆς συντάξεως νὰ παρακάμψωμεν καὶ νὰ βγάλωμεν τοὺς μαθητάς μας εἰς τὸ γαλήνιον φῶς τῆς ἀρχαίας Ἑλλ. ζωῆς καὶ νὰ κάμωμεν νάντικρυστον τῆς ψυχῆς τῶν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ πέρασμα τῆς λάμψεως τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς νεότητος εἰς τὸ Δελφικὸν στάδιον μετ' οὓς Πυθιονίκας καὶ εἰς τὰ γυμνάσια καὶ τὰς παλαιστράς τῆς ἱερᾶς Ἀλφειῶς ἐν Ὀλυμπίᾳ μετ' οὓς Ὀλυμπιονίκας καὶ τὰ μουσικὰ πανηγύρια τὴν ἐσπέραν τῆς νίκης τῶν. Καὶ ἀλήθεια ! Πόσον δὲν θᾶξίζε πάνω στήν ἐρμηνείαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐν χρήσει Κλασικοῦ συγγραφῆος νὰ ἐξεύρωμεν καὶ νὰ ἐπινοήσωμεν σειράν εἰς τὴν ἑμιλίαν μας διὰ νὰ θερμάσωμεν τὴν φαντασίαν τοῦ μαθητοῦ μετ' οὓς Δελφικὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὸν Παρνασσὸν καὶ τὴν ἐλαλέουσαν πηγάνη τῆς Κασταλίας καὶ νὰ τοῦ εἶπωμεν πῶς δὲν ἦσαν παραμύθια, πῶς ἔστακεν ἐκεῖ μιὰ μέρα ὁ σιδερένιος θρόνος ἐπάνω εἰς τὸν ὄψον ὁ Πίνδακος ἐψάλλε μετ' τὴν λύραν τοῦ τοῦ ὕμνου καὶ τοὺς παιδᾶς του εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, πῶς στέκει ἀκόμα ὁ Παρνασσός, ἀκούεται τὸ κελάρυσμα τῆς Κασταλίας, σὺζέται ἀκόμα ὁ προαιώνιος Σιβυλλικὸς βράχος καὶ βλέπομεν σήμερον θεόπρεπα σωριασμένον τὸν μέγαν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ὀλόμπροστά του τὸ βᾶθρον τοῦ τρικεφάλου ὄφειος καὶ τοῦ χρυσοῦ τρίποδος, τοῦ ἀναθήματος τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ποῦ νίκησαν τὸν Πέρσην στάς Πλαταιὰς καὶ τὸ ὅποιον εὐρίσκεται ἀκόμα σήμερον σ' ἕνα συντριβάνι μιᾶς πλατείας τῆς Κωνιπόλεως... Καὶ πῶς δὲν θὰ ἦταν τρισαγία ἡ διδασκαλία, ἂν, ἐπειδὴ ὁ λόγος θὰ μᾶς ὠδήγει εἰς τὸν ἱερόν τῆς Ὀλυμπίας, περιβόλον, ἐλέγομεν ὀλίγα εἰς τοὺς μετ' ἀνοικτὰ τὰ μάτια μαθητάς μας γιὰ τὸν θλιβερὰ ἐρειπωμένον ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς μετ' οὓς στυγρὰ καὶ βαριθύφα σωριασμέναι μαῦρες πέτρες στὸ ἄδυτο τοῦ ἱεροῦ σηκοῦ, καὶ ποῦ, ὅταν ἐ-

λαμπεν ἀκόμη ὁ Φαίθος, ὑφάνονταν τοῦ Φαιδίου τὸ χρυσελεφάντινον ἀγάλμα τοῦ Διὸς, ποῦ ποῖός ξέρει ποῖα μοῖρα τὸ ἔφάντε μαζί μετ' ἄλλο, τὸ ἀδελφικὸ τᾶγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ἀπὸ τὰ μάτια τῶν θνητῶν !.. Καὶ πῶς ἀλλέως θὰ ἐκνετούσαμεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ τὴν ἀγάπην τοῦ στήν ἀρχαίαν ψυχὴν καὶ γιὰ τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα, τὰ θάνατο, τὸν ἀγνόν πατέρα, τοῦ ὄρκιου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ, παρὰ λέγοντάς του δυὸ λόγια αἰσθαντικά, ποῦ νὰ βγαίνουν ἀπὸ δική μας ἀληθινὴ γνῶσι καὶ συγκίνησι τῆς ψυχῆς, γιὰ τὸν ἱερώτερον ναὸν ποῦ ὑπάρχει κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος, γιὰ τὸ Μουσεῖον, λέγω, τῆς Ὀλυμπίας, ποῦ εἰς μιὰ του αἰθούσα, σάν εἰς ἄγιο βῆμα, λάμπει ἕως ἐκλαμπρον φῶς καὶ ὅλως θεία γαλήνη, ὁ Πραξιτέλειος Ἐρμῆς, ἀγαλλίαμα καὶ ἐκτετακίς τοῦ πνεύματος καὶ μυστικὸ δειλίωμα τῆς ψυχῆς γιὰ κείνον ποῦ δὲν ἔχει βάρυπνα τὰ μάτια τῆς μπρὸς στάς ἀποκαλύψεις, ποῦ εἶτε σ' ἕνα ἔργον ὕψηλῆς τέχνης καὶ τοῦ λόγου, εἶτε σὲ μιάν εἰκόνα τῆς φύσεως ἔχουν τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ, διαισθάνεται ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα μας ὅτι τὰ περιπέει μυστηριωδῶς κάτι ξένο καὶ ὑπερούσιο, ὡσάν μιὰ θεία ἀχτίνα ἀπὸ τὸν ὑπέρτατον Δημιουργόν, ὡσάν μιὰ ὑπὲρ ἔνοικον οὐσία τοῦ ὄντος Καὶ ὦ ! τὴν εὐγένειαν τοῦ προσκυνήματος διὰ τὸ ὅποιον θὰ προητοίμαζε τὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ, (τοῦ μέλλοντος ποτε νὰ ἔδῃ τὸ ἱερόν τῆς Παλλάδος ἄστῃ), ἑμιλῶντας του ὁ διδάσκαλος γιὰ τὸ ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν, ποῦ μόνον καὶ μέσα, μετ' οὐρανό θλιμμένο γιὰ ὅσα ἰδύοντο, θὰ συνροθάνετο τοῦ Περικλέους τὸν λόγον : τὸ «Φιλοκλοῦμεν μετ' εὐτελείας». Καὶ γιὰ τὸ Σούνιον, ποῦ ἀνέρρεα παραπάνω, γιὰτὶ, γιὰτὶ νὰ μὴ λαξεύσωμεν στὴ μνήμην τοῦ μαθητοῦ τὸ ὑψηλὸ ἀκρωτήριον ἐπάνω ἀπὸ μιὰ θάλασσαν ποῦναι τὸ λίκνο καὶ ὁ τάφος τῆς γῆς ὑπ' ἀνθισεν ὁ πολιτισμὸς τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ὑψηλὸ ἀκρωτήριο μετ' οὓς Ποσειδῶνιο ναὸν, ποῦ ψάλλει τὰ πρῶτα χαιρετίσματα ἀπὸ τὴν ἱερὰ χώρα εἰς τὴν σκιρτώσαν ἀπὸ χαρᾶν καὶ συγκίνησι καρδίαν τοῦ εἰσπλέοντος τὸν Σαρωνικὸν καὶ ποῦ οἱ μαρμαρένεις λαμπάδες του φωτίζουν τὸ μονοπάτι τῆς ψυχῆς τοῦ προσκυνητοῦ, ποῦ πάει νὰ κλίνη γόνυ κάτω ἀπὸ τὸ σοβαρὸν μεγαλεῖο τοῦ ναοῦ τῆς Παρθενῶν καὶ νὰ δευθῆ στὴ θεὰ τῆς Σοφίας γιὰ νὰ τοῦ ἀποκαλυφθῇ τὸ μυστήριον τῆς ἐμβριθεῖς καὶ ἀετᾶληπτης τέχνης τοῦ θεοῦ κατοικητηρίου τῆς, τοῦ Σεπτοῦ Παρθενῶνος, τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ ἔργου, ποῦναι ἄρμονισμένον ἐπάνω στὸ σεμνότερον ρυθμὸν, ποῦ ἐπήγαγεν ἀπὸ τὰ εὐγενέστερα βᾶθη τῆς ἐξιδεχλισμένης Ἑλληνικῆς Δωρικῆς ψυχῆς. Ἄλλοι μόνον, κύριοι, ἀλλοίμονον, ἂν λείψῃ ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ γνῶσι ἀπὸ τὸν Νεοἑλλήνα διδασκαλόν, ποῦναι ὁ προφήτης καὶ ὁ κήρυξ τοῦ ἔθνους του, τὸν διδάσκαλο ποῦ πρέπει σήμερον κάτι νᾶχη νὰ εἶπῃ γιὰ τὸν Σωκράτη καὶ τὴν μηχανετικὴν μεθόδον τῆς διδασκαλίας του, αὐτοῦ μίαν ἀπλὴν συζήτησιν νὰ διευκολύνῃ μετ' οὓς μαθητάς του εἰς ἀφορμῆς ἐνὸς δόγματος ταύτης. Νὰ τοὺς ζυγνήσῃ κοιμισμένα ἐκτῆρια τῆς σκέψεως μετ' τὴν Θουκιδίδειον ἐφηρμοσμένην τῶν δημογοριῶν λογικὴν, κάτι νὰ εἶπῃ ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν δημοσίον τῶν Ἑλλήνων βίον, τὴν θρησκείαν, τὴν Μυθολογίαν, τὴν σὺν τῷ χρόνῳ κίνησιν τῆς σκέψεως τῶν, κάτι ἀπὸ τὸν ἄδολον ἔρωτά των στήν ἀρετήν, στήν ἐλευθερίαν, στήν δόξαν, στήν Σοφίαν, στήν δραστηριότητα, τὴν Σωφροσύνην, κάτι γιὰ τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα καὶ τὴ ζωὴν μετ' οὓς ὕψηλῆς πνευματικῆς ἀπολαύσεως τῆς, τὰς πανδήμους καὶ

πανελληνίους ἑορτάς τῆς, τὸ θέατρο τῆς, τὴν ποίησι, τὴν μουσικὴν, τὴν τέχνην, μὲ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ γαλατὰ τῆς... Πρέπει νὰ εἶναι ὁ διδάσκαλος ὁ μουσικὸς κλειδοῦχος τῆς ἁμορφῆς τῶν Ὀμηρικῶν στίχων, ποὺ ἀπαγγέλλοντάς τοὺς ἔχει νὰ τοὺς μεταγγίση τῇ συγκίνησίν του ἀπὸ τὴν σκηνὴν μιᾶς Ἀντρομάχης καὶ νὰ τοὺς συντρομάξῃ μὲ τὸν βαρὺν θυμὸ τοῦ Ἀχιλλεύου, πούναι τὸ αἰώνιον κάτοπτρον τῆς ἀντρεωμένης ἀρχαίας Ἑλληνικῆς φυλῆς μαζί μὲ τὸν ἄλλον ἀντιπρόσωπόν της ποὺ ζῆ ἀκόμα ἀνά μεσὸ μας, τὸν πολὺμητιν Ὀδυσσεύς... Καὶ ἐπειδὴ ὡς χθὲς ἐλεγόμεθα δεῦλοι, καὶ ἐπειδὴ σήμερον ἡ τύχη μας καὶ αὐτὴ ἡ ὑπαρξίς μας εἶναι τόσον θλιβερά, τόσον οἰκτρὰ καὶ ἐπικίνδυνος μετέωρος, καὶ ἐπειδὴ περιζωνόμεθα ἀπὸ τόσον δυσκολομάντευτα γιὰ τὸ μέλλον σύννεφα χαλασμοῦ καὶ ἀποπνηχτικῆς ποντοσυμῆς, κ' αἰσθανόμεθα ἤδη τὰς πρώτας πιέσεις τῆς συμπεκνωμένης βαρείας ἀτμοσφαιρας, ποὺ ἐκθλίβουσα ἕνα ἔθνικὸ ἀντιπρόσωπὸ μας τὸν κάμνει νὰ ἐρευγεται σφαδασμοῦ κραυγῆν γιὰ τὸν ἔθνομός μας, ἐπειδὴ αἱ πρὸ αἰώνων πονηραὶ ἡμέραι μας δὲν μας ἐγκατέλειψαν, πρέπει, τὸ σπουδαιότερον, ὁ Νεοῦ Ἑλλήνων Διδάσκαλος νὰ εἶναι ὁ κηρὺς τῆς Ἑλληνικῆς ιδέας εἰς τὰς ψυχὰς καὶ τὰς καρδίας τῶν Ἑλληνοπαίδων μαθητῶν του, πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἔθνικὸς τοῦ Γένους Ἀπόστολος. Τοὺς μαθητὰς του νὰ ἀγαπήσῃ καὶ ἐκεῖνοι τὸν διδάσκαλόν των. Νὰ κατέλθῃ μέχρις αὐτῶν, ἵνα τοῦ ἀναβιβάσῃ νὰ τοὺς εἶναι τὸ ἐν μέτρῳ μυσταγωγὸς εἰς τοὺς κόσμους τῆς σκέψεως, τῆς γνώσεως τῶν βιβλίων, τῶν ιδεῶν, εἰς τὰ διδάγματα τῆς πείρας γιὰ τὴν Ζωὴν καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐγκόσμια ποὺ ἡ ἡλικία του καὶ αἱ σπουδαί του τοὺς προέλαβε εἰς τὴν μεταξύ ὄλων τούτων γνωριμίαν του. Νὰ σταθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ σώφρων χειροκωγῆσις εἰς τοὺς ἀνοικτοὺς τῆς ἀπελευθερωμένης σκέψεως ὀρίζοντας. Καὶ ἡ ἀγάπη σου καὶ ἡ συναίσθησις τῆς ἔθναποστολῆς του νὰ τὸν κάμνῃ νὰ τοὺς ὀδηγῇ ἔξω ἀπὸ τοὺς στενοὺς τοίχους τοῦ Σχολείου στὸν ἐλευθερὸν ἀέρα καὶ στὴν ναὺν τῆς φύσεως ἀνάμεσα νὰ τοὺς ἀνοίγῃ τὰ μάτια του στὴν αἰῶνιαν εἰκόνα: στὸν οὐρανὸν, στὴ θάλασσαν, στὰ βουνά, στὰ δένδρα, στὰ χρώματα, στοὺς ἤχους τῶν πουλιῶν, στὴν αὐρὰν τὰ μουσικὰ μιλήματα καὶ στὴν θολωμένη ἀκόμα τῆς πόλεως ἀποκίχσι. Πάντα δύο λόγια νάχῃς νὰ τοὺς πῆς ἀπλῆς φιλοσοφίας καὶ ἀφοῦ νιώσῃς πῶς ἀπλώθησαν τὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς των δεκτικὰ, καὶ αἱ ψυχὰι των εὐρίσκονται σὲ ὄρα γλυκεῖα καὶ πρόσφορα, στάσου καὶ ἱερούργησε μέσα των. Καὶ φλόγισέ τοὺς μὲ τὴν πύρα τῆς ἄλλης, τῆς ὁμοαίματης ψυχῆς, ποὺ πνέει μέσα ἀπὸ τὰ δημοτικὰ μας ἄσματα, πότε μ' ἀκράτητον πολεμικὸν ἀλαλαγμὸν, πότε μὲ τὸ παλληκαρῆσιον τὸ ξεφάντωμα, καὶ ἄλλοτε μὲ τὸ πένθημον, τὸ καρδιοβόρον καὶ τ' ὀλόψυχα ὀδυνηρὰ στεγνὸ νεκροεψύχησιν τῶν τετρακοσίων τῆς ἁγίας Σοφίας σημάτων. Στάσου καὶ ἱερούργησε μὲ τ' ἅγιον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ ψάλτου τῆς ἐλευθερίας, ζῆπνησέ τοὺς τὰ προγονικὰ τῆς φυλῆς αἰσθήματα μὲ τὸν Ἀστραπόγιαννον καὶ τὸν Λαμπέτη τοῦ Βαλκωρίτη, καὶ χάρισέ τοὺς μιὰ τοῦ ἔθνομός των ἀγκλίλασι καὶ χαροποίησε τὸ Ἑλληνικὸν τοὺς φίλτρο μὲ τὴν ὠραία ψυχὴν τοῦ Σουλιωτόπουλου, τοῦ νέου Ὀμηρίδου, τοῦ ποιητοῦ τοῦ Κρουσταλλῆ. Καὶ τὴν μουσικὴν στιγμήν ποὺ βυθίζεται ὁ ἥλιος εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὸ φῶς του οὐδὲν στὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων καὶ ἡ ἀόρατη παρουσία μιᾶς ψυχῆς ὀλόγουρ' ἀπλωμένης ἀπὸ μιᾶν ἀνεξερῆνητην δύναμιν ἀφίει: βαθύλαλον ἤχον

στοῦ: λογισμοὺς, ὀμίλησέ τοὺς τότε μ' ἀνεμῶν φρόνημα γιὰ Πατρίδα καὶ ἐξόρισέ τοὺς στὴν Ἀγάπην τῆς... Συγγνώμην, ἀγαπητοὶ κύριοι, διότι ἐμάκρυν τὸν λόγον μου. Ἄλλ' ἤδη σὰς ἐξέθεσα τὴν λογιδοσίην μου, ὡς διδάσκαλόν μου ἀρκεῖ μόνον μὲ ἀνυπόκριτον θάρρος μπροστὰ εἰς τοὺς ἔνδεκα τούτους μαθητὰς μου, ὅτι εἶναι πλέον συναίσθησι-νόμιοι ἔφηθοι, μὲ ἀρκεῖ νὰ σὰς εἶπω ὅτι οἱ μαθηταί μου αὐτοὶ εἰς ὄλους τοὺς ἀνωτέρω λόγους μου θὰ ἀνεγνώρισαν τὸν διδάσκαλόν τους.

Ὀλίγησιν ἀκόμη καὶ φράνω εἰς τὸ τέλος. Ἐδί-δαξα ἐφέτος τὸν Κρίτωνά τοῦ Πλάτωνος Γραμματο-λογίαν, περὶ Ἑπικῆς καὶ Λυρικῆς Ποιήσεως: τί-σασιν στοιχεῖα τῆς Ἰλιάδος, τὸ Α. Ζ. Σ. Χ, Θου-κυδίδη: τὸν Ἐπιτάφιον τοῦ Περικλέους καὶ τὰς ἄλλας δημηγορίας τοῦ Βου βιβλίου: ἀποστραματ-λυρικῶν Ἑλλήνων: Πινδαροῦ, Σαπφούς, Τυρταίου, Σιμωνίδου, Ἀνακρέοντος καὶ ἄλλων, καὶ ἐν εἰδύ-λιον ἀπὸ τὸν Θεόκριτον. Πρὸς δὲ ἐκθέσεις ἐντυπώ-σεων καὶ ἐπὶ τινῶν ἄλλων θεματικῶν, ὀλίγας μὲν, ἀλλ' ὅσας μὰς ἐπέτρεπεν ὁ πρὸς τοῦτο ἀφιερῶμενος χρόνος. Ἐν τέλει διὰ λόγους γνωστοὺς εἰς τοὺς πλείστους καὶ τοὺς ὀποίους δὲν μοὶ μένει καιρὸς νὰ ἀναπτύξω, κατακρίνω τὸν νομοθετήσαντα περὶ τῶν μεγάλων καὶ μάλιστα τῶν προσωρικῶν θερινῶν ἐξε-τάσεων. Διότι ἵνα παραλείψω τὸ ὅτι σκοπῶναι τὸν μαθητικὸν ἐγκέφαλον ἢ ἐξανγκαστικὴ ἐπιστρώσεσις τῆς ὀλοχρονίου διδαγμένης ὕλης καὶ παραλείψω τὴν καρδίαν τῶν μαθητῶν ἢ ἀγωνία καὶ ὁ ἐκ τοῦ φά-σματος τούτων φόβος, γίνονται αἱ ἐξετάσεις αὐταί, αἱ ἐνώπιον ἀρχῶν κ' ἐξουσιῶν καὶ λοιποῦ παμπλη-θοῦς ἀκροατηρίου καὶ ἡκιστα ἰδίως κριτοῦ, ἡ αἰτία τῆς ἐπιτακτικῆς ἀνάγκης τῆς ἐκμαθήσεως ἐμπλα-στρεϊδῶν καὶ ὄλων μηχανικῶν καὶ τροχάδων καὶ ἐν καλπασμῶ ἀραδιαζομένων καὶ κατ' ἐρωταπόκρισιν, διδάσκαλον καὶ μαθητοῦ, ἐκτυλισσομένων ὀλιγαριθ-μῶν καὶ ὄλων τυπικῶν γνώσεων, ἀποβαμπονοῦσιν τὸν μὴ γνωρίζοντα συνήθως ἀκροατήν, καὶ ἕνεκα τούτου πολλὰκις προτιμωμένων καὶ δι' εὐκλείαν ἀκόμη καὶ δι' ἔλλειψιν χρόνου καὶ ζήτησις πρὸς κα-τάλληλον προπαρασκευῆν, προτιμωμένων, λέγομεν, ἀπὸ τῶν ὄλων ἀδύνατον νὰ ἐπιδειχθῇ ἀληθινήν δι-δασκαλίαν, τὴν γενομένην καὶ συντελεστικὴν εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος. γυμνασίου τῆς σκέ-ψεως, ἀφοπνιστῆς τῆς ἰδιοφυΐας καὶ τῶν φυσικῶν αὐ-τῶν προτερημάτων, τὴν ἐνδεῆλον τέλος διδασκαλίαν πρὸς ἐνοφθαλμισμὸν αἰσθημάτων καὶ πόθων μελ-λόντων νὰ ἐκκεντρίζουν αὐτοὺς εἰς ἐπιτέλειαν τοῦ ἐν τῷ ἴδιῳ προσεχῆ σταδίῳ προορισμοῦ αὐτῶν, ὡς ἀνθρώπων ἀνηκόντων εἰς οἰκογένειαν, κοινωνίαν καὶ ἔθνος. Παύων, εὐχαριστῶ τὸν αἰδεσιμώτατον ἀρχι-ρατικὸν ἐπίτροπον καὶ τὴν πενταμελῆ ἑφορείαν, ὅ-τι τινες μὲ διώρισαν Διευθυντὴν τῆς «Νικηφορείου Ἑλ-ληνικῆς Σχολῆς». Τοῦ πῶς ἐξετέλεσα τὸ καθήκον μου κριτὴν μόνον ἔχω τὴν συνείδησίν μου. Ἀπερ-χόμενος δὲ εἰς τὴν ἔσταν τῶν γραμμάτων καὶ τῆς μορφώσεως, ἔπερ ἦτο ὁ δικαῖος πόθος μου, σὰς εὐ-χρηστῶν μὲ ἀνοικτὴν καρδίαν ὄλους, ἀρχοντας καὶ ἀρχομένους καὶ χωρὶς καμμιᾶν ἀλαζονείαν κάμνω μιᾶν εὐχὴν στὴν πατρίδα μου: νὰ μὴ βλαστοβολήσῃ δηλ. ὁ ἐν σπέρματι εἰς τὴν ψυχὴν μου ὑπάρχων πεσσιμισμὸς καὶ πύρρωνισμὸς διὰ τὰ κοινωνικὰ μας, γιὰ νὰ τὴν ὑπηρετήσω στὸ μέλλον ὠφέλιμα ὡς δι-δάσκαλος.

Κάλυμνος, 15 Ἰουνίου 1909.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑ. ΖΕΡΒΟΣ
Δ. Φ.

Η ΜΟΔΙΣΤΡΟΥΛΑ

Ἐκεῖνος ἡ χαρὰ τῆς καὶ ἡ ζωὴ τῆς ζωῆς τῆς ἐκεῖνος.
Ὅλη μέρα καθισμένη κοντὰ στὸ παραθύρι μὲ τὴν γλάστρα τῆς κίτρινης βιολέτας καὶ σέροντας μὲ τ' ἀδύνατα δαχτυλάκια τὸ βελόνι ποὺ τῆς ἔδινε φωμί, ἐκεῖνον ἐσυλλογίζετο.
Καὶ σὰν τὸν ἐβλεπε, κοκκίνιζαν καὶ γίνονταν

ἀπριλιάτικα τριαντάφυλλα τὰ χλωμά τῆς θωρίδας τῆς κείνου. Καὶ ἐνῶ ὁ πυρετὸς τοῦ ἐρωτᾶ τῆς ἔναθε τὴν ὠραία ἐκείνη πυρκαϊκὰ στὴν ὄψη καὶ στὰ σκε-πτικὰ καὶ μεγάλα τῆς μάτια, ποὺ κολυμποῦσαν ἔξαφνα μὲσθ σὲ πέλαγο τόσο φωτολουσμένο ποὺ ἐθαμπονώσαν νὰ τὸ κοιτάξῃς, τὰ χέρια τῆς ἐπά-γωναν καὶ τ' ἀδύνατα δαχτυλάκια ἔσπραν μὲ κόπο καὶ τρεμουλιαστὰ τὸ βελόνι.

Κ' ἔσκυβε τὸ κεφάλι στὸ ράψιμον ἡ φτωχὴ μο-διστροῦλα, ἐνῶ στὴ σκάλα ἐκούγονταν ἐκεῖνος ν' ἀνε-βαίνῃ. Κι ὅσο τὰ πατήματά του πλησίαζαν, τόσο τῆς καρδιᾶς τῆς οἱ χτύποι γίνονταν δυνατώτεροι.

Τὸν ἐβλεπε κρυφὰ ἀπὸ τὴ μισανοιγμένη πόρτα νὰ περνᾷ τὸ στενὸ διάδρομον καὶ νὰ μπαίνει στὴν κάμαρα ποὺ τοῦ εἶχανε νοικιασμένη.

Ψηλὸς καὶ καλοκαμωμένος, μὲ τὰ ὠραία του μάτια καὶ τὴ μουσικὰ του φωνή, σκλάβωσε χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἦρθε καὶ κά-θισε στὴν κάμαρα ἐκείνη ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες, τὴν καρδίαν τῆς μικρῆς μοδιστροῦλας.

Κάπου-κάπου μονάχα τὴν ἐβλεπε, γιὰτὶ μόνον ἡ μητέρα τῆς καὶ ἡ μικρὴ τῆς ἀδελφὴ τὸν ἐπερι-ποιούντο.

Αὐτὴ ἔραβε ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ, συχνὰ καὶ τὴ νύχτα ἀκόμη, γιὰ νὰ προφτάσῃ τὴ δουλειὰ ποὶ δέχονταν νὰ κάμῃ. Καὶ κοκκίνιζαν ἀπ' τὴν ἀγρύπνια, τὴν προσήλωσιν καὶ τὸν κόπον τὰ ὠραία τῆς μάτια, καὶ χλωμιάζε πρὸ πολὺ τὸ λουλουδιένιο προσωπάκι τῆς. Μοναχὴ τῆς τὴν ἔναθε καὶ μὲν-αχὸ ζωντανεμά τῆς εἶτανε νὰ περιμένῃ ν' ἀντι-κρίσῃ ἐκεῖνον, ν' ἀκούσῃ στὴ σκάλα τὰ βήματά του, νὰ ρουφήξῃ ἀπὸ μακρῶν τὸ μέλι τῆς μουσι-κῆς του φωνῆς.

Καὶ σὰν ἐμπαινε στὴν κάμαρά του κ' ἡ πόρτα ἐκλείνε, σήκωνε ἡ μοδιστροῦλα πάλι τὸ κεφάλι, ἄφινε τὴ βελόνα καὶ τὰ μάτια τῆς, τὰ ὠραία καὶ δειλὰ τῆς μάτια, ἐκλουθοῦσαν γιὰ ὄρα πολλὴ μ' ἐπιμονὴ καὶ προσοχὴ παραξένη, τὰ ἄρια τὰ σύ-γνεφα ποῦφευγαν ἀργὰ ἀργὰ σὰ συλλογισμένα στὸ γαλαζίον οὐρανό.

Πῶς ἤθελε, πῶς ἤθελε νὰ ζήρῃ τί ἔχει στὸ νοῦ του ὁ ἀγαπημένος. Ἄν εἶτανε δυνατό νὰ τὸν ἐκο-λουθοῦσε παντοῦ καὶ ἀγνωρίστη, δειλῆ, ταπεινὴ καὶ κρυμμένη νὰ βλέπῃ ποῦ πηγαίνει, νὰ μαθῇ ἂν γιὰ καμμιὰ λαχταρὰ.

Ἄ! δὲ γίνεται. Γιὰ κάποιον θὰ πονῇ τ' ὁμορφο-τ' ἀρχοντόπουλο καὶ οὔτε θὰ συλλογιστῇ ποτὲ πῶς μιὰ φτωχὴ μοδιστροῦλα στὸ πλάγι του λιώνει ἀπὸ ἀγάπην.

Κι ὅμως τὸ συλλογιστικὸν, τὸ κτάλαβε στὸ ὑστερο πῶς ἡ χλωμὴ καὶ ἄμορφη ἐκείνη μικρὴ, καρτερεῖ μὲ λαχτάρ καὶ φορὰ τὸν ἐρχομὸν του.

Γι' αὐτὸ τὴν ἀνάμειξ ἀπ' τὴ μισανοιγμένη πόρτα τῆς κάμαρας, ποὺ ἐκείνη ἔραβε, ἔρριχνε τίς ὠραίες τίς φωτεινὲς του ματιῆς.

Γι' αὐτὸ πρῶτη φορὰ τῶν ὑστερὰ ἀπὸ τόσον καιρὸ ποὺ βρισκόντανε στὸ σπιτί του, τὸν ἔκουσε νὰ τραγουδεῖ μὲ μιὰ φωνή! Παναγίκα μου, τί γλυ-κειὰ φωνὴ εἶταν ἐκείνη: κατὶ ὁμορφὴ καὶ τρυφερὰ τραγουδάκια ποὺ μιὰ χλωμὴ ὁμορφιά ὀνοῦσαν πάντα. Κ' ἡ μοδιστροῦλα ἄφινε γιὰ ὄρες τὸ βελόνι κ' ἔγερνε τὸ κατακρὴ κεφάλι: στὰ δάδατο χεράκι τῆς καὶ ἔκουε καὶ ἔκουε καὶ ρουφούσε σὰ μέλι ἀγνωρίστο, μέλι θεϊκὸ καὶ ὀνειρεμένο τὴν ὠραία ἐκείνη τῆς ἀγάπης μουσικῆς.

Γιατὶ νὰ μὴν εἶναι πλούσια, νὰ μὴν εἶναι καὶ αὐτὴ ἀργοντοπούλα, νάχῃ τουλάχιστον τὸ δικαίωμα νὰ ἐλπίζῃ τὴν ἀγάπην του;

Καὶ τὸ τραγοῦδι ἐκλουθοῦσε στὴν πλαγιὴν τὴν κάμαρα ὅπου ὁ νέος ἐτοίμαζε ἕνα μουσοβολι-σμένο χαρτί τριανταφυλλένιον, νὰ γράψῃ ποιὸς ἔχει τὴν.

Καμμιὰ φορὰ χτυποῦσε ἄσυχνα τὴν πόρτα καὶ ζητοῦσε εὐγενικὰ ἀπὸ τὴ μοδιστροῦλα ἕνα βελόνι, ἕνα ψαλίδι. Κ' ἐνῶ ἐκείνη σηκωνόνταν μὲ ταραχὴ καὶ χλωμιάζοντας καὶ κοκκινίζοντας ἔψαχνε γιὰ ὄρα νὰ βρῇ τὸ ψαλίδι ποὺ εἶτανε μπροστὰ τῆς, ἐκεῖνος τὴν κοίταζε ἀπὸ ψηλὰ ἐπιμονὰ καὶ μὲ κά-